

Nr 182.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande av regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Ostasien; given Stockholms slott den 31 mars 1916.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels — utav det av riksdagen såsom understöd åt aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande under tiden 1 augusti 1912—31 december 1917 av regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien beviljade förslagsanslag å högst 985,000 kronor, vilket jämte besparing å det av 1907 års riksdag till bolaget för liknande ändamål beviljade anslag av 1,850,000 kronor, på de villkor, Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 7 april 1911 rörande denna fråga angivna grunder kunde finna skäligt föreskriva, finge utbetalas till bolaget — å *extra stat* för år 1917, för gäldande intill 50 procent av ej mindre de av bolaget för dess fartyg erlagda avgifter i Suezkanalen än även följande med passerandet av kanalen förenade kostnader, nämligen fyr- och båkavgifter, utgifter för sundhetspass och sanitära avgifter, avgifter för tull- och hamnklarering samt avgifter för lotsning under natten i Port Suids hamn, anvisa högst återstående beloppet kronor 165,000,

dels ock därutöver medgiva att till beredande av sådant understöd åt bolaget under år 1917 av ifrågavarande besparing må användas högst återstående beloppet kronor 85,000.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 160 häft. (Nr 182).

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Vennersten.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
mars 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
 VON SYDOW,
 friherre BECK-FRIIS,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Under erinran, att Kungl. Maj:t i den till innevarande års riksdag avlätna statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att i avbidan på den framställning i ämnet, som kunde varda till riksdagen avläten, till understöd åt aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande av regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien bland de extra anslagen under sjunde huvudtiteln för år 1917 beräkna ett belopp av 165,000 kronor, anförde chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten vidare:

Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition den 7 maj 1907 därom gjorda framställning, beslöt samma års riksdag att under förutsättning att

det under bildning varande aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet komme till stånd samt att avtal mellan detta bolag och det danska »østasiatiske kompagni» bleve träffat om upprättande av gemensam regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Danmark, å ena, samt Ostasien, å andra sidan, dels såsom understöd åt nämnda bolag för uppehållande av sådan förbindelse, varom nyss nämnts, bevilja såsom förslagsanslag ett belopp av högst 1,850,000 kronor, att, på de villkor, Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över finansärenden berörda den 7 maj angivna grunder kunde finna skäligt föreskriva, för en tid av fem år, räknat från den dag, någon bolaget tillhörig ångare först avginge från Sverige till Ostasien, till bolaget utbetalas med belopp, motsvarande de av bolaget för dess fartyg erlagda avgifter i Suezkanalen, dock ej överstigande för år räknat 370,000 kronor, dels ock till beredande av sådant understöd åt bolaget för åren 1907 och 1908 av nämnda anslag å extra stat för år 1908 anvisa ett belopp av högst 470,000 kronor.

Den 6 december 1907 godkände Kungl. Maj:t uppgjort förslag till kontrakt mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt bolaget, å andra sidan, angående villkoren för åtnjutande av det utav riksdagen beviljade statsunderstödet, varefter kommerskollegium i överensstämmelse härmed enligt uppdrag å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar med bolaget avslutade kontraktet att gälla under tiden från och med den 1 augusti 1907 till och med den 31 juli 1912.

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar anvisade av ovanberörda anslag å 1,850,000 kronor 1908, 1909 och 1910 års riksdagar för vart och ett av åren 1909, 1910 och 1911 ett belopp av högst 370,000 kronor samt 1911 års riksdag ett belopp av högst 270,000 kronor.

Av anledningar, om vilka i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 januari 1910 närmare förmäles, föreslog Kungl. Maj:t 1910 års riksdag att förklara, dels att till de avgifter för passerandet av Suezkanalen, därför enligt omförmälda kontrakt ersättning skulle i viss angiven ordning till bolaget utgå, finge räknas, utom egentliga kanalavgifter, även följande med passerandet av kanalen förenade kostnader, nämligen fyr- och båkavgifter, utgifter för sundhetspass och sanitära avgifter, avgifter för tull- och hamnklarering samt avgifter för lotsning under natten i Port Suids hamn, dels ock att de avgifter och övriga kostnader av nu nämnda slag, vilka bolaget fått eller finge vidkännas under åren 1907, 1908, 1909 och 1910, måtte bolaget gottgöras från anslaget för det år, under vilket utgiften gjorts, i den mån det å samma

års riksstat upptagna understödsanslaget till bolaget därtill försloge. Denna framställning blev av riksdagen bifallen.

I skrivelse den 29 mars 1911 gjorde bolaget framställning om fortsatt understöd för berörda ändamål under tiden 1 augusti 1912—31 december 1917.

Häröver avgav kommerskollegium infortrat utlåtande och framhöll därvid, hurusom den omständigheten, att den nya understödsperioden skulle komma att taga sin början den 1 augusti 1912 kunde antagas komma att ur bokföringssynpunkt medföra svårigheter vid utrönandet i vad mån i kontraktet för visst fall stadgad skyldighet för bolaget att återbära mottaget understöd föreläge. Med hänsyn härtill syntes det kollegium lämpligast, att för tiden 1 augusti—31 december 1912 understödet utginge i huvudsaklig överensstämmelse med då gällande bestämmelser och att följaktligen den tidigare understödsperioden förlängdes till 1912 års utgång. Vidare hemställde kollegium, att bolagets anhållan om fortsatt understöd måtte bifallas samt att, vidkommande åren 1913—1917, med bolaget måtte avslutas nytt kontrakt enligt av kollegium upprättat förslag.

I proposition den 7 april 1911 föreslog härafter Kungl. Maj:t riksdagen att dels såsom understöd åt aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande under tiden 1 augusti 1912—31 december 1917 av regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien bevilja såsom förslagsanslag ett belopp av högst 985,000 kronor att jämte uppkommen besparing å det av 1907 års riksdag till bolaget för liknande ändamål beviljade anslag av 1,850,000 kronor, på de villkor, Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda, av kommerskollegium föreslagna grunder kunna finna skäligt föreskriva, utbetalas till bolaget med belopp, motsvarande för tiden 1 augusti 1912—31 december 1915 60 procent av ej mindre de av bolaget för dess fartyg erlagda avgifter i Suezkanalen än även följande med passerandet av kanalen förenade kostnader, nämligen fyr- och båkavgifter, utgifter för sundhetspass och sanitära avgifter, avgifter för tull- och hamnklarering samt avgifter för lotsning under natten i Port Said's hamn, för år 1916 55 procent och för år 1917 50 procent av samma avgifter och kostnader, dock sammanlagt ej överstigande för tiden 1 augusti—31 december 1912 30,000 kronor, för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 300,000 kronor, för år 1916 275,000 kronor och för år 1917 250,000 kronor; dels ock medgiva, att till beredande av sådant understöd åt bolaget för tiden 1 augusti—31 december 1912 av ifrågakvarande besparing finge användas ett belopp av högst 30,000 kronor.

Kungl. Maj:ts berörda förslag vunno riksdagens bifall.

Vid föredragning den 13 januari 1912 av frågan om anslag för ifrågavarande ändamål för år 1913 erinrade dåvarande chefen för finansdepartementet att — såsom av statsrådsprotokollet över finansärenden den 7 april 1911 inhämtades — på det för åren 1907—1912 till subvention åt bolaget beviljade anslaget 1,850,000 kronor uppstått en besparing å 470,000 kronor, vilken belöpte sig på åren 1907—1910, samt att av ifrågavarande besparing 30,000 kronor tagits i anspråk för beredande av understöd åt bolaget för tiden 1 augusti—31 december 1912. Då av återstoden av besparingen, 440,000 kronor, som i enlighet med det av föredragande departementschefen i sistnämnda statsrådsprotokoll gjorda uttalande borde användas såsom fyllnad i anslaget för åren 1913—1917, på sätt då efter sig företeende omständigheter kunde prövas lämpligt, för år 1913 ett belopp av 90,000 kronor lämpligen syntes böra utgå, hemställde departementschefen vid sådant förhållande, att av det såsom för år 1913 behövt beräknade beloppet å 300,000 kronor allenast 210,000 kronor måtte av riksdagen begäras i form av anslag å riksstaten, samt att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att till beredande av understöd åt bolaget under år 1913 av berörda besparing finge användas ett belopp av högst 90,000 kronor.

Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen i överensstämmelse med nämnda hemställan gjorda framställning blev av riksdagen bifallen.

Enligt uppdrag har kommerskollegium sedermera under år 1912 å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar dels träffat överenskommelse med aktiebolaget ostasiatiska kompaniet om förlängning intill 1912 års utgång av det för tiden intill den 1 augusti samma år gällande kontrakt med viss däri företagen ändring och dels avslutat nytt kontrakt med bolaget för åren 1913—1917.

Beträffande lydelsen av det nya kontraktet ber jag att få hänvisa till det vid 1913 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 januari nämnda år, varest berörda kontrakt finnes i sin helhet återgivet.

Enligt § 3 i de båda kontrakten skall det till Asien destinerade svenska godset befordras enligt de maximitaxor, som fastställas av Kungl. Maj:t i sammanhang med anordnandet av samtrafik mellan Sveriges statsbanor samt bolagets och aktieselskabet det østasiatiske kompagnis i Köpenhamn ångare.

Angående återbäringsskyldighet för bolaget stadgas i § 9, att bolaget skall vara skyldigt att, i händelse de intäkter, vilka influtit av trafiken under hela den tid, understödet avsåge, översköte vad för be-

stridande av övriga kostnader för linjens upprätthållande erfordrades, till statsverket återbära så stor del av understödet, som motsvarade överskottet, med rätt för bolaget att bland omkostnaderna beräkna fem procent amortering för år å värdet av de bolagets ångare, som användes för linjens upprätthållande, ävensom årligen fyra procent ränta å samma ångares, efter avdrag av beräknade amorteringar, återstående värde.

Genom särskilda beslut den 30 juli 1912 har Kungl. Maj:t, sedan kommerskollegium efter bolagets hörande avgivit utlåtande, dels förordnat, att då gällande överenskommelse angående samtrafik mellan Sveriges statsbanor samt bolagets och aktieselskabets ångare skulle förlängas att gälla för tiden 1 augusti—31 december 1912, och dels förklarat, att de maximitaxor för befordran av svenskt gods till Ostasien med aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniets regelbundna ångfartygsförbindelse, vilka av Kungl. Maj:t den 30 oktober 1908 faststälts att gälla intill utgången av juli månad 1912, med vissa däri företagna ändringar skulle fortfarande tillämpas intill 1912 års utgång.

Samma den 30 juli har Kungl. Maj:t även fastställt bestämmelser rörande den postbefordran med aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniets ångfartyg mellan Sverige och Ostasien, som det enligt kontrakten åligger bolaget att kostnadsfritt ombesörja.

Vidare har Kungl. Maj:t den 31 december 1912 godkänt dels ett av kommerskollegium efter bolagets hörande uppgjort förslag till maximitaxor för befordran av gods från Sverige till Asien med bolagets ångare att tillämpas under tiden 1 januari 1913—31 december 1917 och dels ett av järnvägsstyrelsen uppgjort förslag till överenskommelse angående samtrafik mellan statens järnvägar, å ena sidan, samt bolagets och aktieselskabet det østasiatiske kompagnis i Köpenhamn ångare, å andra sidan, att tillämpas under samma tid.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställningar har riksdagen för ifrågavarande ändamål och på enahanda villkor som 1912 års riksdag på extra stat för vartdera av åren 1914 och 1915 anvisat ett belopp av högst 210,000 kronor ävensom medgivit, att till beredande av understöd åt bolaget under sist nämnda två år av förut omförmälda besparing finge för vartdera av dessa år användas ett belopp av högst 90,000 kronor.

Motsvarande för år 1916 i enahanda ordning beviljade bidrag utgjorde respektive 190,000 kronor och 85,000 kronor.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 14 december 1915 dagtecknad skrift har nu bolaget anfört, att enär de förändringar i fraktmarknaden,

som inträtt genom världskriget, gjorde det sannolikt, att de av bolaget från och med år 1913 uppburna understödsbeloppen komme att till statsverket återbetalas, bolaget, med hänsyn till de stora anspråk i övrigt, som i nuvarande tider ställdes på statskassan, icke funne lämpligt att statsunderstöd vidare utginge till bolaget, utan hemställde, att kontraktet mellan kronan och bolaget måtte upphöra med utgången av år 1915, med skyldighet för bolaget att återbära, vad bolaget under åren 1913—1915 erhållit i understöd.

Över bolagets berörda framställning hava infordrade utlåtanden avgivits av järnvägsstyrelsen och av kommerskollegium.

Järnvägsstyrelsen framhåller, att då den trafik från svenska stationer till ostasiatiska hamnar, som ombesörjdes i samtrafik mellan de svenska järnvägarna, å ena sidan, samt bolagets och aktieselskabet det østasiatiske kompagnis ångfartyg, å andra sidan, utgjort allenast en ringa del av exporten från Sverige till Ostasien med nämnda bolags ångare, styrelsen ansåge, att från statens järnvägars synpunkt någon invändning icke kunde resas mot kontraktets hävande. Styrelsen hade emellertid förvissat sig om, att en dylik åtgärd icke utan vidare innebure, att från bolagets sida taxan för godssamtrafik mellan svenska stationer och Ostasien omedelbart komme att upphävas. Fastmer komme förhandlingar mellan styrelsen och bolaget om erforderliga ändringar i gällande taxa att med det snaraste upptagas.

Kommerskollegium yttrar:

»Ifrågavarande kontrakt kan givetvis icke ensidigt av någondera sidan brytas, utan kräves för dess upphävande båda parternas samtycke. Något annat synes bolaget icke heller hava ifrågasatt. Då det sålunda ligger i Eders Kungl. Maj:ts hand att, därest så prövas lämpligt, påfordra kontraktets fortsatta fullgörande, må något närmare undersökas fördelarna och olägenheterna för det allmänna av kontraktets upphörande, på sätt av bolaget föreslagits.

Bolagets väsentliga fördel av kontraktet ligger givetvis i det statsunderstöd, som enligt § 9 tillförsäkras bolaget. Förmånerna för det allmänna åter bestå huvudsakligen dels i den garanti, som därigenom vinnes för öppnande och upprätthållande under femårsperioden av reguljär förbindelse sjöledes med respektive länder, dels ock i den bestämmanderätt vid fraktsatsernas fastställande, som jämlikt § 3 i viss omfattning tillkommer Eders Kungl. Maj:t. Därjämte har bolaget förbundit sig att med sina fartyg kostnadsfritt ombesörja postföring från och till Sverige, att å bolagets fartyg utan ersättning medföra svenska diplomatiska och

lönade konsulära tjänstemäns behag vid utflyttning och hemflyttning, att utan ersättning från Asien hemföra hemförpassat svenskt sjöfolk m. m.

I händelse kontraktet upphäves, skulle detta medföra, dels att bolaget återbetalar vad det uppburit i understöd under åren 1913—1915, dels ock att statsverket befrias från sin understödspflicht för åren 1916 och 1917. Härvid är emellertid att märka, att kontraktet självt, i senare delen av § 9, föreskriver skyldighet för bolaget att under vissa förutsättningar till statsverket återbära erhållet understöd. Bolaget antyder i sin framställning, att med nu rådande fraktförhållanden de uppställda förutsättningarna torde komma att uppfyllas. Därest så blir fallet — och enligt kollegii mening föreligger goda skäl för ett sådant antagande — skulle fördelen för det allmänna av ett bifall till bolagets hemställan inskränka sig därtill, att återbärandet av redan lyftade medel komme att äga rum redan nu i stället för eljest först efter femårsperiodens slut, samt att staten icke skulle nödgas till samma tidpunkt utan räntersättning avvara även blivande utbetalningar å understödet. Emellertid måste man ju alltid, med hänsyn till nu rådande, i olika avseenden oberäkneliga förhållanden räkna med den möjligheten, att den sålunda antagna förutsättningen icke kommer att inträffa.

Å andra sidan skulle ett hävande av kontraktet innebära — förutom andra mindre nackdelar — att dels den nu förefintliga garantien för trafikens upprätthållande uppgives, dels ock Eders Kungl. Maj:ts kontrollrätt över fraktsatserna kommer att upphöra. Den senare olägenheten, som är den avgjort mest anmärkningsvärda, framstår så mycket tydligare, som för närvarande konkurrensen på den internationella fraktmarknaden är, om icke helt utesluten, så dock väsentligen reducerad. Att, särskilt vad angår frågan om fraktsatserna, farhågorna för deras ytterligare stegring, utöver vad kan finnas skäligt, icke sakna grund, torde erfarenheten redan hava utvisat.

Vid vägandet av ovanberörda synpunkter emot varandra har kollegium ej kunnat annat än ställa sig i viss mån betänksamt gentemot den gjorda framställningen om kontraktets upphävande. Om kollegium dock icke anser sig böra motsätta sig densamma, så beror detta dels därpå att det allmänna ekonomiska och politiska osäkerhetstillståndet ingalunda gör ett avslag å sökandebolagets framställning riskfritt, dels ock därpå att ändamålet med den genom kontraktet träffade överenskommelsen närmast måste anses hava varit att tillförsäkra bolaget det statsunderstöd, som befanns nödigt för att — visserligen huvudsakligen till den svenska exportindustriens och exporthandels bästa — möjliggöra öppnandet och utvecklingen av regelbunden direkt sjöfartsförbin-

delse med Ostasien. Att då, sedan förbindelsen nu blivit en verklighet och lärar bliva fortbeståndande, tvinga bolaget att fortfarande mottaga ett understöd, varav det förklarar sig ej längre vara i behov, torde icke vara rätt förenligt med den träffade anordningens syfte.

Kollegium har alltså funnit sig icke böra avstyrka bolagets framställning dock under förutsättning att bolaget i samband med befrielsen från kontraktet förpliktas genast återbetala hela det för tiden från 1913 års början redan lyftade statsunderstödet.»

Justitiekanslern, som jämväl anmodats avgiva utlåtande, anför följande:

»Det ifrågavarande emellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet, å andra sidan, avslutade kontraktet innehåller icke bestämmelse om rätt för någondera av kontrahenterna att uppsäga detsamma. Vid sådant förhållande kan kontraktet, såsom kommerskollegium redan framhållit, icke ensidigt brytas, utan erfordras för dess upphävande bifall därtill av båda kontrahenterna. Att bolaget delar denna uppfattning framgår av bolagets underdåniga hemställan om kontraktets upphörande.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit har riksdagen enligt underdånig skrivelse den 29 maj 1911 beviljat understöd av statsmedel för fortsatt uppehållande under tiden *1 augusti 1912—31 december 1917* av regelbunden ångbåtsförbindelse emellan Sverige och Ostasien i huvudsaklig överensstämmelse med vissa, i det ifrågavarande kontraktet sedermera intagna grunder. Enär således anslaget av statsmedel beviljats av riksdagen under den uttryckliga förutsättningen, att ångbåtsförbindelsen skulle uppehållas till och med år 1917, samt bolaget lyftat vissa delar av anslaget, lärar medgivande, att kontraktet redan nu må upphöra att gälla, kunna av Kungl. Maj:t och kronan lämnas endast med riksdagens samtycke.

Huruvida ur det allmännas synpunkt skäl föreligga att medgiva kontraktets upphävande eller att höja maximitaxorna äro frågor, som falla utom området för justitiekanslerns ämbetsverksamhet.»

Vid underdånig föredragning innevarande dag av bolagets omförmälda framställning har Kungl. Maj:t icke funnit skäl bifalla densamma.

Då kontraktet mellan kronan och bolaget sålunda fortfarande äger giltighet, böra medel vara tillgängliga för utbetalande till bolaget även av statsunderstödet för år 1917, det sista år, för vilket bolaget enligt kontraktet må komma i åtnjutande av understöd.

Enligt riksdagens beslut år 1911 skall statsanslaget i fråga utgå med högst 250,000 kronor för år 1917. Av detta belopp torde, i anslutning till de tidigare besluten i frågan, 85,000 kronor böra utgå av besparingen på det för tiden den 1 augusti 1907—den 31 juli 1912 till subvention åt bolaget beviljade anslaget och 165,000 kronor av det år 1911 beviljade anslaget.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels — utav det av riksdagen såsom understöd åt aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande under tiden 1 augusti 1912—31 december 1917 av regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien beviljade förslagsanslag å högst 985,000 kronor, vilket jämte besparing å det av 1907 års riksdag till bolaget för liknande ändamål beviljade anslag av 1,850,000 kronor, på de villkor, Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 7 april 1911 rörande denna fråga angivna grunder kunde finna skäligt föreskriva, finge utbetalas till bolaget — å *extra stat* för år 1917, för gäldande intill 50 procent av ej mindre de av bolaget för dess fartyg erlagda avgifter i Suezkanalen än även följande med passerandet av kanalen förenade kostnader, nämligen fyr- och båkavgifter, utgifter för sundhetspass och sanitära avgifter, avgifter för tull- och hamnklarering samt avgifter för lotsning under natten i Port Suids hamn, anvisa högst återstående beloppet..... kronor 165,000,

dels ock därutöver medgiva, att till beredande av sådant understöd åt bolaget under år 1917 av ifrågavarande besparing må användas högst återstående beloppet..... kronor 85,000.

Till denna hemställan, som biträdades av statsrådets övriga ledamöter med undantag av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Wallenberg och statsrådet Broström, vilka med Hans Maj:t Konungens tillstånd underlätit att deltaga i ärendets behandling, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition i ämnet av den lydelse, bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet
Gunnar Schumacher.